

2014 Yerel Seçimi Sonrası Gezi Psikolojisi: “% 43’ü Zor Tutuyoruz!” (*)

Doç.Dr. Ulaş Başar Gezgin, 21 Nisan 2014
ulasbasar@gmail.com

2014 Yerel Seçimi sonrası Gezi psikolojisine baktığımızda, ilk akla gelenler, beklentiler ile olanlar arasındaki karşıtlık, özgüven ve kontrol odağı, yüklemleme, sosyal kimlik ve ötekileştirme/ şematikleştirme karşıtlığı (‘AKP Mitingi’nde Bir Çapulcu’ örneği), adil dünya inancı, kendine hizmet eden yanılğı, sistemi meşrulaştırma kuramı, öğrenilmiş çaresizlik ve öğrenilmiş güçlülük, öğrenişmek ile “öğreten ‘adam’ ve oğlu” karşıtlığı, kötülüğün psikolojisi, yardımlaşma/ dayanışma ve yetkeci kişilik gibi kavramlar ve kavramsallaştırmalar oluyor. Bunların dışında, sandıktan çıkanlarla ilgili sayısal yorumlar da yapmak gerekiyor. Bu yazıda, önce, yukarıda anılan psikoloji kavramlarını anlatıp Gezi’ye ve seçimlere bağlıyoruz; sonra, çeşitli sayısal yorumlarda bulunuyoruz.

Beklentiler ve Olanlar

Birçok çapulcunun beklentisi, yerel seçimlerde, Gezi ve kayıtlar dolayısıyla, AKP’nin % 30’lara gerileyeceğiydi. Sandıktan % 43 çıkınca, hayal kırıklığına uğradık; içimizden, daha önce dile getirdikleri “bu halktan adam olmaz” tarzı sözlere gerileyenler oldu. 2009 yerel seçimlerindeki sonuçla karşılaştırıp AKP’nin oyunu arttırdığını söyleyenler de çoğunlukta idi. Oysa, bu seçim, gerçekte, bir genel seçim gibiydi. Erdoğan, birçok ilde miting yaptı. Adeta, her ilde Erdoğan oylanıyordu. Kaldı ki, Gezi’den önce yapılan anketlerde, AKP’nin oylarının % 50-60 gibi olduğu söyleniyordu. Hatta Erdoğan’ın kendisi de, Gezi sırasında, “% 50’yi zor tutuyoruz” diyordu. Bu seçimde % 50 almadığına göre, gerilediği söylenebilir. Ancak, AKP, algı yönetiminde başarılı oldu ve çapulcular arasında neredeyse hepimiz, bunun bir AKP zaferi olduğuna inandık. Neden inandık? Hem algı yönetimi etkili oldu hem de temennilerimiz (“AKP’den bir an önce kurtulalım” düşüncesi), gerçeklik algımızın üstüne çıktı. “Gerçekçi ol, imkansız iste” sözünün tam tersini yaptık. İmkansız gerçek gibi algıladık ve şimdi sonuçlar, bizi gerçekçi olmaya zorluyor. Peki bu % 30’lar beklentisi nereden çıkmıştı? Alo Fatih’ler dolayısıyla, seçim anketlerinin manipüle edildiğini duymuştuk. Seçim sonuçlarını daha önce üç aşağı beş yukarı tahmin eden anket şirketlerine bile güvenmedik; çünkü onların da manipüle edileceğini düşündük. Belki de haklıydık; ama yine de, bu tahminleri dikkate almalıydık. Bir başka açıdan bakarsak, buna ‘kendine hizmet eden yanılğı’ deniyor. Örneğin, alkollü araba kullanıp kaza yapanlar anımsatıldığında, “içtim ama bana birşey olmaz; onlar içmeyi bilmiyor ben biliyorum” ya da “onlar araba sürmeyi iyi bilmiyor, ben biliyorum” diyenler var. Seçimlerde beklenenle olanlar arasındaki uçurum için de, benzer bir durum sözkonusu.

Özgüven, Kontrol Odağı ve Yüklemleme

Seçim sonuçları, birçok çapulcuda, özgüven kaybına yol açtı ve onları umutsuzluğa sürükledi. Kendiyle ilgili kararlarda etkili olduğuna inanan, özgüveni yüksek çapulcular, durumdan olumsuz yönde etkilendi. Oysa, AKP’nin oyları % 50 iken (2011 Genel Seçimleri) çıkmıştık sokağa. Sayıya vuracak, % 43’te daha güçlü çıkıyor olmalıydık. Onun yerine, karamsarlık edebiyatı hakim olmaya başladı, özellikle seçimden sonraki ilk günlerde.

Psikolojideki yüklemleme kavramı, başarıları ya da başarısızlıkları neye bağladığımızla ilişkili. Birçok çalışmada, psikolojik olarak ‘normal’ sayılabilecek bir insanın, başarılarını, içsel nedenlere (kendisiyle ilgili özellikler), genel nedenlere (“hep”, “her zaman” gibi ifadeler) ve değişmez nedenlere bağlarken; başarısızlıklarını ise, dışsal nedenlere, özel nedenlerle (“bu kez başarısız oldum; ama bir dahakine başarılı olma olasılığım yüksek) ve değişen nedenlere (“bu konuya yeterince zaman ayırmamıştım”) bağladığı bulunuyor. Depresiflerin ise, bunun tam tersini yaptığı bulgulanıyor. 30 Mart, bir ‘hezimet’se, bunu dışsal, özel ve değişen nedenlere bağlamak, ‘ruh sağlığı’ açısından daha yararlı olacak.

Toplumsal Kimlik ve Ötekileştirme/ Şematikleştirme

Gezi süreci, Erdoğan’ın konuşmaları ve uygulamalarıyla, bir kutuplaşmaya doğru gitti. Zaten Erdoğan da, seçim stratejisini bu kutuplaşma üstüne kurdu. Benlik ve topluluksal kimlik anlamında bizlik, ötekinin varlığını gereksinir. ‘Biz’, bizden olmayanlar üstünden kurulur. Gezi, kendi kimliğini oluştururken, AKP’lilere bir değişme şansı vermedi. Gezi’nin hep kapsayıcı olduğu vurgulansa da, aslında, AKP’lilere yönelik ne bir önerisi ne de bir vaadi oldu. Onun yerine, bol bol, “biz zekiyiz, eğitiliyiz; siz geri zekalı ve eğitimsizsiniz; isterseniz de aramıza katılamazsınız” alt-metinli bir söylem benimsendi. ‘Orantısız zeka’, ‘birkaç dil bilen eylemci’ gibi vurgular, bu söylemi güçlendirdi. Bunun en son ifadesini, birçok çapulcunun insanı hayrete düşürecek biçimde beğenip sosyal medyada paylaştığı ‘AKP Mitingi’nde Bir Çapulcu’ adlı yazıda gördük (bkz. <http://sarapvepeynir.blogspot.com.tr/2014/03/akp-mitinginde-bir-capulcu.html>). AKP’liler, kapıcı, temizlikçi vb. idi; cv’siz işlerde çalışıyorlardı; bizse hep eğitilmiş insanlardık. Sitede, bunu yazan kişiye Gezi şehitlerinin ailelerinin de ‘cv’siz işler’de çalıştığını anımsatan çapulcuların yorumlarından daha çok, AKP’lilerin yorumları, paha biçilmez bir sosyolojik ve psikolojik malzeme sağlıyor. Aynı biçimde, bir sosyal belediyeçilik örneği olan makarna ve kömür dağıtma uygulamasını (ki Aydın’da CHP’li belediye başkanı da kömür dağıtıyor), “bir makarnaya oyunu satanlar” söylemiyle, bir bölümümüz aşağıladı. Gezi sürecinde, ABD’deki işgal (Occupy) hareketi gibi, % 50 yerine, % 99 söyleminin benimsenmesini önerenler oldu. Bu, kapsayıcılık adına akla yatkın gelse de, Türkiye koşullarında uygun değildi; yine de, öneri olarak anlamlıydı.

Adil Dünya İnancı

AKP seçmeninde yaygın olan bir algı, ‘adil dünya inancı’. Buna göre, “bir insanın başına birşey gelmişse hak etmiştir; tersi olsaydı, benim de başıma gelirdi” biçiminde yaygın bir akıl yürütme söz konusu. Dolayısıyla, Gezi şehitleri için de, aynısını diyenler bulunuyor. Berkin Elvan için, “onlar da çocuğunu bakkala göndermeseydi” diyen bir zihniyet sözkonusu. Ve bu adil dünya inancının, genel olarak, yaşamımızda örnekleri de var: Örneğin, “kolu kırılmış” değil de, “kolunu kırmış” deriz; ya da “çantası çalınmış” demeyiz de “çantasını çaldırılmış” deriz. Bu iki ifadede, alttan alta kurbanı suçluyoruz. Aynısı, yukarıdaki Berkin Elvan örneği için de geçerli. Gezi, bu ‘adil dünya inancı’ nı kırmak için çaba sarf etmeliydi.

Sistemi Meşrulaştırma/ Haklılaştırma Kuramı

70'lerin Türk filmlerinde, yoksullar, iyi; zenginlerse, kötü insanlardı. Filmin sonunda ya yoksullar kazanırdı ya da film, ileride kazanma olasılıklarını saklı tutmak üzere açık uçlu bitirdi. Bir diğer olasılıksa, zenginlerin yanlışlarını anlayıp yoksullar gibi iyi birine dönüşmesiydi. Oysa, 12 Eylül sonrasındaki birçok dizide, yoksulluk, utanılacak birşey ve havuzlu evlerde simgeleşen zenginlikse, her yoksulun ulaşmaya çalıştığı bir hedef. Yoksullar, bu hedefe zenginlerle evlenmek gibi yollarla ulaşıyor. Toplumsal kimlik kuramı, bir kez, biz ve onlar ayrımı oluştuktan sonra, bizden olanlara yönelik olumlu; bizden olmayanlara yönelikse olumsuz algılar oluşturduğumuzu söyler. 70'lerin filmleri, bu görüşü doğrular niteliktedir. Yoksullar, yoksulları (bizden olanlar) korur kollar ve zenginler (bizden olmayanlar) hakkında pek iyi görüşlere sahip değildir. 12 Eylül sonrası dizileri ise, bir başka görüşü, sistemi meşrulaştırma/ haklılaştırma kuramını doğrular niteliktedir. Yoksullar, kendileri gibiler hakkında olumlu görüşlere sahip değiller; tersine, kendileri gibi olmayanları (zenginler) yüceltiyorlar. Sistemin, bunun gibi, kendini meşrulaştıracak/ haklılaştıracak araçları var. “Çalıyorlar ama iş de yapıyorlar” algısı, buna eklenebilir. Skandal kayıtların bunun için işe yaramadığı da söylenebilir. Gezi, bu algıyla mücadele edemedi.

Öğrenilmiş Çaresizlik/Güçlülük ve Öğrenişmek ile “Öğreten ‘Adam’ ve Oğlu” Karşılığı

Gezi öncesinde, Türkiye’deki sosyal psikoloji, öğrenilmiş çaresizlik kavramıyla açıklanırdı. (Burada, ‘öğrenilmiş’ ile ‘öğretilmiş’ arasında bir ayrım yapabiliriz. ‘Öğretilmiş’, dışarıdan verilen bir ‘ruh’ halidir; ‘öğrenilmiş’ ise, içselleştirilmiş bir ‘ruh’ halidir. Birincisinden çıkmak, ikincisine göre daha kolaydır.) Gezi sırasında, öğrenilmiş çaresizliğin kırıldığı çokça yazıldı; az sayıda yazar, bunun tersi olan, ‘öğrenilmiş güçlülük’ü andı. Seçim sonrasında ise, çapulcuların kimisinde öğrenilmiş çaresizliğe dönüş gözlemleniyor. Durumu doğru saptayıp buna yönelik çalışmalar yapmak gerekiyor.

İkincisi, Gezi’ye, çeşitli sol hareketler, “öğreten ‘adam’ ve oğlu” ekseninde baktılar. Yani Gezi’dekiler, çoğunlukla örgütsüzdü (kendilerinin ifadesiyle bağımsızdı) ve onları bilinçlendirmek gerekiyordu. Çeşitli forumlarda, bu epistemik asimetri yönelimi, kopmalara ve ilgisizliğe zaten aylar önce yol açmıştı. Gezi’de deneyimlenen, birbirinden öğrenme anlamında ‘öğrenişmek’ idi. Bu epistemik asimetri yöneliminin bir an önce terk edilmesi gerekiyor.

Kötülüğün Psikolojisi

Gezi sürecinde psikolojik açıdan sık sık gündeme gelen hapishane (Zimbardo) ve elektroşok (Milgram) deneylerinden “onlar da emirlere uyuyorlar” ya da “onlar da yorgun; onun için bizi dövüyorlar” gibi çıkarsamalar yapanlar, 17 Aralık’tan sonra emirlere uymayan kolluklar örneği dolayısıyla, bu hatalı çözümlenmelerinden umarız dönmüşlerdir. Aslında, ‘kötülüğün psikologları’ olarak adlandırabileceğimiz bu iki araştırmacının gözden kaçırdığı nokta, şu: Deneyleriyle gerçek yaşam arasındaki temel kopukluk, cezasızlık. Bir kolluk, protestocuları yaraladığında ve hatta öldürdüğünde cezalandırılmayacağını bildiği sürece, bu şiddet döngüsü sürmeye devam edecek. Bu durum, yerel seçim sonrası süreçte de değişmeyecek. Yine de, araştırmacılar, bu deneylerden ‘kötülüğün sıradanlığı’nı çıkarsarken, biz, Gezi gibi örneklerden, iyiliğin sıradanlığını (ve yaygınlığını) çıkarsayabiliriz.

Yardımlaşma/ Dayanışma Davranışı ve Yetkeci Kişilik

Yerel seçimlerin sonuçları ne olursa olsun, sürmekte olan dikkate değer bir eğilim, değişik il, ilçe, semt ve mahalleler yerelinde çapulcular arasında gelişen yardımlaşma/ dayanışma ilişkileri. Gezi'yle birlikte, daha önce tanışmamış ve benzer yaşam biçimlerine sahip birçok insan biraraya geldi ve Gezi ve forumlar söndükten sonra bile, bu ilişkiler devam etti. Seçim sonuçları, bu dayanışma ruhunu etkileyemeyecekse, yerel seçimin kazananlarından biri olarak, Gezi'yi sayabiliriz. Üstelik, kendi sandığına sahip çıkmayan partilere karşın, sandık güvenliğini sağlayıp tutanak tutanların birçoğu, çapulcuymuş. Bu yerel seçimlerin en şaibeli seçim olduğu söyleniyor; bu, doğru olmayabilir. Bu kadar çok tutanak tutulması, bunu kayıt altına alan çapulcuların varlığından ileri geliyor olabilir; eskiden, sandıkları koruyanlar bu kadar örgütlü ve bilinçli değildi.

Gezi'ye psikolojik açıdan bakanların temel eksikliklerinden biri, Nazizm'i açıklamak için kullanılan yetkeci (otoriter) kişilik kavramıyla ilgili olarak Türkiye'de pek çalışma yapılmamış olması idi. Umarız, ilerleyen aylarda, üniversitelerin psikoloji bölümleri, yetiştirmekte oldukları yüksek lisans ve doktora öğrencileriyle bu açığı kapatırlar.

4 Tür Oy Verme Açıklaması

Seçmen neye dayanarak oy verir? Ve özellikle de, neden belli bir partiye oy verir? Bu konuda, dört tür açıklama var (ekonomik açıklamalar, sosyolojik açıklamalar, psikolojik açıklamalar ve ideolojik açıklamalar). Ekonomik açıklamalar, seçmen davranışını seçmenin ekonomik çıkar algısına dayandırıyor. Burada, 'ekonomik çıkar' yerine 'ekonomik çıkar algısı' denmesinin nedeni şu: Seçmen, ekonomik çıkarına uygun partiye değil (öyle olsaydı, işçiler, sosyalist partilere oy vermeliydi), ekonomik çıkarına uygun olarak algıladığı partiye oy veriyor. Yani işin psikolojik boyutu var. Kimi yazarların belirttiği gibi, AKP seçmeni, kendisine yapılan sosyal yardımların kesileceğinden korktuğu için, yine AKP'ye oy verebiliyor; çünkü karşı taraf, "makarnaya oyunu satma" diyor.

Sosyolojik açıklamalar, ekonomik açıklamaların bireyci varsayımını eleştiriyor ve oy verme davranışının altındaki toplumsal ve topluluksal süreçlere, özellikle de, takım taraftarlığı, hemşehrilik, mahallelilik, aşiret, tarikat, cemaat, mezhep vb. gibi toplumsal ve topluluksal aidiyetlere dikkat çekiyor. Seçmenler, gerçekte, kendi başlarına karar vermiyorlar; aidiyetleri üzerinden oy kullanıyorlar. Psikolojik açıklamalar, seçmenin liderle özdeşlik kurması gibi daha psikolojik süreçlere odaklanıyorlar. İdeolojik açıklamalar ise, seçmenlerin, kendi ideolojileriyle uyuşan adaylara oy verdiğini ileri sürüyor. Bu dört açıklamanın hepsi, AKP seçmeni için de CHP seçmeni için de doğru. Kimisi ekonomik; kimisi sosyolojik; kimisi psikolojik ve kimisi ise, ideolojik gerekçelerle oy kullanıyor. Kolektifler'in metrodaki 'Sağlam İrade' posterlerine çıkartma yapıştırdığı eylemde, güvenliğin "çalışırlarsa benim paramı çalışırlar; size ne" demesi, tam da, bu dörtlemeye karşılık geliyor. Biz insanların ekonomik vb. baktığını düşünüyoruz; ama onlar sosyolojik vb. bakabiliyor. Karadeniz'de CHP'nin hezimetini de, belki bu dörtlemeyle açıklanabilir: "Karadenizli zaten hep CHP'ye verir" algısı, büyük oranda, ideolojik ve sosyolojik bir açıklamadır. Oysa, bölgedeki kimi muhaliflere göre, CHP'nin kaybetmesi, fındık yanınca,

kendi seçmenine sahip çıkmamasından, yani ekonomik bir gerekçeden kaynaklanıyor. Bu dörtlü yaklaşımı, önümüzdeki zaman diliminde derinleştirmemiz gerekiyor.

Psikolojik Kavramlara Ekler

Yukarıda, ilk akla gelen psikolojik kavramları açıkladık. Bunlara ek olarak, şunlar da incelenebilir: Korkuya çağrı ve korku kültürü; kara propaganda; toplu travma; kitlesini konsolide etme; meşru saymama; grup tutkalı; günahkeçileştirme; ikna; mağduriyet ve Stockholm. İleriki çalışmalarda, bu konulara da odaklanmak gerekiyor.

2009'dan 2014'e Nitel Değişim

Sayısal değişime girmeden önce, şunu vurgulamak gerekiyor: Bu seçim, belki de, Türkiye tarihinde, solun en geniş kesiminin sandığa çağırdığı seçim oldu. Parlamento dışı solun bir bölümü bile, taraftarlarını sandığa çağırdı. Önceki seçimlerde, parlamento dışı solda kendini tarifleyenler ve bağımsız solcular, “bunlar burjuva siyaseti; bizi ırgalamaz” gibi bir düşüncede oldukları için, hayal kırıklığı, üzüntü, kaygı, hatta depresyon gibi duyguları çok daha az yaşadılar. Bu yıl ise, bu kadar geniş bir sol kesim, sandığa çağrı yaptığında, sonuçların olumsuz etkisi de daha büyük oldu. Bu seçimde, ne CHP ne de AKP seçmeni, kendinden emin bir biçimde ve içine sinerek oy verdi. Nasıl ki, sol kesimde, CHP'ye ve özellikle Sarıgül'e istemeye istemeye oy verildiyse; AKP'ye ve onun kimi bölgelerde sevilmeyen başkan adaylarına istemeye istemeye oy verildi. Sol kesim, faşizmle korkutuldu (ölümü gösterip sıtmaya razı edildi); muhafazakar ve sağ seçmen ise, yeni bir 28 Şubat'la. İkisi de, etkili oldu. Alternatifsizlik, milyonlarca oyu, iki partiye yönlendirdi. CHP'nin oy potansiyelinin üst limiti belliyken, ham hayaller kuruldu. Geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi, 2 ile 3.5 milyon arası olduğu düşünülen İstanbullu Kürt seçmenin çok azı (yaklaşık 400 bin), HDP'ye oy verdi.

2009'dan 2014'e Türkiye'de ve İstanbul'da Nicel (Sayısal) Değişim ()**

2014'te tüm Türkiye'de kullanılmayan oy, % 15'ti (52.7 milyon toplam seçmen içinde 8 milyon oy). 2009'da kullanılmayanlar yüzdesi yine aynıydı (7.2 milyon seçmen). 2014'te İstanbul'da oy kullanmayanlar, 1 milyon kişiydi (% 9.5); 2009'da ise, bu sayı, 1.6 milyondur (% 18.5). Türkiye genelinde olmasa da, İstanbul'da, sandığa ilginin arttığı söylenebilir.

2009'dan 2014'e toplam seçmen sayısı, 48 milyondan 52.7 milyona çıktı. Aradaki fark, ilk kez oy kullananlardan ölümlerin düşülmesiyle varılan rakama karşılık geliyor. İstanbul'da ise, 8.8 milyondan 10 milyona çıkış sözkonusu. Bu, ilk kez oy kullananlarla İstanbul'a göçenler toplamından, ölümler ve İstanbul'dan ayrılanların çıkarılmasıyla ulaşılan rakam. AKP, geçen seçimden bu yana, İstanbul'da oylarını 3.1 milyondan (% 44) 4.2 milyona (% 48) çıkarırken; CHP, 2.6 milyondan (% 37) 3.5 milyona (% 40) çıkardı. Görüldüğü gibi, İstanbul'da 1 milyon kişi oy kullanmazken, Topbaş-Sarıgül farkı, 700 bindi. Elbette bu 1 milyon kişinin çapulcu olup olmadığını bilemeyiz. Ancak, kullanmayanların sayısının iki aday arasındaki farktan daha büyük olması dikkat çekici. Diğer partiler açısından bakılırsa, İstanbul'da DTP/HDP'nin oyları, % 5'te kaldı (0.3 milyondan 0.4 milyona); ancak, CHP-MHP seçim ittifakı ve Saadet Partisi'nin eriyişi nedeniyle (oysa anti-kapitalist Müslümanların etkisi nedeniyle patlama bekleniyordu), 5. parti konumundan 3.'lüğe yükseldi.

Aslında, İstanbul'da, sonuçların böyle olacağını (AKP'nin İstanbul'da alamadığı belediyelerin aşağı-yukarı aynı olması) söyleyen bir Gezi göstergesi vardı ve biz onu iyi okuyamadık. Gezi'yi ilk başta herkesin desteklediğini düşündük. Oysa Gezi'ye destek gösterileri de, en hareketli olan forumlar da, çoğunlukla, ya CHP'li belediyelerin olduğu ilçelerde ya da Alevilerin yoğun olduğu mahallelerde gerçekleşiyordu. Gezi'yi destekleyenler ve sonrasında şehit düşenlerin neredeyse tümü, zaten sürekli olarak devlet baskısı altında yaşayan ve daha önce de şehitler vermiş mahallelerdendi ya da bu mahallelerde düştüler (Berkin Elvan, Okmeydanı; Mehmet Ayvalıtaş, 1 Mayıs Mahallesi; Hasan Ferit Gedik, Küçük Armutlu/Gülsuyu, Abdullah Cömert ve Ahmet Atakan, Armutlu Mahallesi (Antakya); Ethem Sarısülük, Tuzluçayır (Ankara)). Gezi, AKP'nin güçlü olduğu İstanbul ilçelerine etki edemedi. Buralara etki etmek gibi bir düşüncesi bile olmadı. Kadıköy'de onbinlerce insanın toplanması, Gezi'yi rahatlattı ve tüm toplumu kucaklamak yerine rehavet kapılmasına yol açtı. Bunda şaşılacak birşey yok aslında; çünkü bu kadar kitlesel bir hareket, daha önce görülmediği için, hepimizin rehavete kapılmak için çokça nedeni vardı.

2009'dan 2014'e Beyoğlu'nda Nicel (Sayısal) Değişim

Gezi'nin gerçekleştiği ilçe olan Beyoğlu'nda, AKP'li belediye başkanı, oyunu, % 37.5'tan (48.264) % 48'e (69.549) çıkarırken; CHP, % 26.5'tan (34.150) % 35'e (51.184) çıkarıyor. Beyoğlu'nda, önceki seçimde, % 13 oy alan Saadet Partisi'nin ve % 10 oy alan MHP'nin eridiğini ve 2009'da 5. ve 2014'te 3. parti olan DTP/HDP'ninse oyunu % 0.5 kadar artırarak % 7'ye (10.590) ulaştığını görüyoruz. Beyoğlu'nda seçime katılmama oranı, İstanbul geneline benzer bir biçimde, % 21'den % 13'e düşüyor. Seçmen sayısı ise, 134 binden 170 bine çıkıyor. Gezi Etkisi, diğer illere çoğunlukla uğramadı; oraları AKP aldı; AKP'nin güçlü olduğu ilçelere de uğramadı; ama Beyoğlu'nda bile alamaması dikkat çekici. Bunda, Taksim Dayanışması'nın ve forumların bir sorumluluğu olduğunu ne yazık ki söylemek zorundayız. Kitleler, Dayanışma'dan oy vermek için aday sorarken; genellikle, verilen yanıt şu oluyordu: "Biz adayları değil, programları destekliyoruz." Oysa, Dayanışma, en azından Beyoğlu'nda, adayını göstermeli ve kapı kapı kampanyasını yapmalıydı. Bölgede sevilen bir adayla, Beyoğlu'nu alsaydı ve yine de, AKP, İstanbul'u ve % 43 oyu alsaydı; hegemonyanın kırılması için önemli bir yol kat etmiş olunacaktı. Dayanışma, seçim sürecinde daha etkin olmalıydı. Ayrıca, "bu daha başlangıç" sözüne gerçekten inanılıyorsa, muhtarlık seçimlerine ağırlık verilmeli ve bir sonraki seçimler için, muhtarlıklar üzerinden çalışma yürütülmeliydi. Oysa, çapulcuların muhtarlık seçimlerine dahil oluşu, bir istisna idi. Muhtarlık, halka doğrudan dokunulan bir makamdır. Mahallesini yönetemeyen, bırakın ülkeyi, ilçesini bile yönetemez. Dolayısıyla, madem, Gezi, evrensel bütünlüğe ve aynı zamanda, yerel bir eleştiridir; o zaman, önce muhtarlık hedeflenmeli; "falanca partiyi parçalayacağız" tarzı şovmen söylemler yerine, aşağıdan yukarıya bir yönetim anlayışı ilmek ilmek örülmelidir.

90'lılar, 2000'liler

Gezi Hareketi'nin genç kuşakta büyük destek bulduğu biliniyor. Özellikle, Berkin Elvan'ın cenazesi dolayısıyla, destek yaşının aşağıya indiği de gözlemlenebiliyor. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 31 Mart 2013 tarihli rakamlarına göre, Türkiye'de ve İstanbul'da yaklaşık olarak 3 kişiden biri seçmen değildi (Kaynak: TÜİK, İl, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus Tablosu, www.tuik.gov.tr). Bu 18 yaş altı grubun coşkusunun ve desteğinin diri tutulması gerekiyor. Sık

sık 90'lılardan bahsediliyordu ve bahsediliyor; ancak, asıl, 2000'li kuşak, gümbür gümbür geliyor.

Sonuç

Bu çalışmada, önce Gezi, yerel seçimler ve sonrasına psikolojik olarak baktık ve çeşitli kavramları tartıştık; ardından, seçimlerle ilgili sayısal yorumlarda bulunduk. Tüm bu tartışmalarda, temel görüş, temennilere dayanmak yerine, gerçekçi olmamız gerektiği idi. Ama bu, Gezi romantizmini de söndürmemeli; çünkü gerçekçi olmayı 'imkansız istemek' için öneriyoruz. Yani yalnızca gerçekçi olmayı değil; imkansız istemeyi de öneriyoruz. % 7'sini tutamamış bir başbakan, sözkonusu olan. "Durmak yok, yola devam"...

Kaynakça

Gezgin, U. B. (2013a). Kent hareketlerinin sosyal psikolojisi: Bulgular, olgular ve algılar. İstanbul 3. Kent Sempozyumu. 22-24 Kasım 2013, TMOBB, Şişli Kent Merkezi. http://www.tmmob.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=9449

Gezgin, U.B. (2013b). Kent hareketlerinin sosyal psikolojisi. Bianet, 26 Kasım 2013. <http://bianet.org/bianet/kent/151589-kent-hareketlerinin-sosyal-psikolojisi>

Gezgin, U.B. (2013c). Politik Psikoloji Açısından Direniş ve Seçimler. Bianet, 10 Eylül 2013. <http://bianet.org/bianet/siyaset/149784-politik-psikoloji-acisindan-direnis-ve-secimler>

Gezgin, U.B. (2013). Gezgin Postası(2): İstanbul Büyükşehir'de Gezi'nin Adayı Kim? http://www.slideshare.net/dr_gezgin/buyuksehir-secimi-yazisi

(*) Bu yazı, 15 Nisan 2014'te 19:30'da, Şişli Merkez Mahallesi Forumu'nun çağrısıyla Maden Mühendisleri Odası'nda (Mecidiyeköy, İstanbul) verdiğim seminerin notlarından oluşturulmuştur.

(**) Sayısal veriler, Hürriyet'in şu sayfalarından alınmıştır:

<http://www.hurriyet.com.tr/yerel-secim-2014/>

<http://www.hurriyet.com.tr/english/election2009/election.html>

<http://www.hurriyet.com.tr/secim2011/default.html>

Ekler:

Bir Gezi Yazısı

“AKP’nin halkla ilişkiler ekibi, duygulara hitap eden propagandaya ağırlık veriyor. Başbakanla belediye başkanını canlı yayında ağılatıyorlar; mağduriyet edebiyatı (“türbanlı bacıma saldırdılar”; “camide içki içtiler”; “polis öldürdüler” gibi yalanlar); korkuları uyandırma (“falanca seçilirse, ülke kötüye gider/mahvolur”); çocuklara gönderme (Suriye örneği) ve geleneksel Türk-İslam propagandası (“Vatan, millet, Sakarya”, “din, elden gidiyor”, “ecdadımız” vb.) gırla gidiyor. Birçokları, Erdoğan’ın konuşmalarını danışmanlarının yazdığını unutup. Karizması, danışmanlarına çok bağlı.

Peki CHP’nin ya da çapulcuların böyle ‘karizma yaratacak’ halkla ilişkiler ekibi var mı?

İşte seçimlerle ilgili kilit soru, bu...” (Gezgin, 2013c)

Bir Başka Gezi Yazısı

“Seçmen sayısı daha az olan sol partilerin büyükşehir adayı göstermesi de sorunu çözmiyor. Bu partilerin toplam oyu, % 1’i bile geçmiyor. Dahası, basına da yansıdığı gibi, CHP’nin MHP kökenli adaylar nedeniyle ve cemaatlerle ve tarikatlarla dirsek teması dolayısıyla sağcılışması, gelecek için umut vermiyor. Bu açıdan, çapulcular, ilçelerinde Gezi Ruhu’nu yansıtan adayları saptayıp onlara oy verirken; İstanbul büyükşehirde boykot seçeneği düşünülebilir. Bunun için, bir boykot programı gerekiyor. Zaten yeni büyükşehir yasası, yerellerin yetkilerini iyice kısmışsa, boykot daha anlamlı olabilir. Böylece, seçimden sonra, adaylara, Gezi’de yaptığımız gibi, “siyaseten bizi temsil etmiyorsunuz; bu nedenle, size oy yok; kazananın da meşruluğunu kabul etmiyoruz” deme şansımız doğar. Seçimlerde, Topbaş’ın alması, büyük olasılık. Ancak, kimi muhafazakar yorumculara göre, AKP, zaten, ekonomik nedenlerle ve cemaatle didişme dolayısıyla çöküş dönemine girmiş durumda. Bir seçimde dışarıda kalıp bir sonraki seçim için şimdiden hazırlanmak, belki de daha iyi. Yoksa, “300 bin yerine 600 bin alacağız; bizim başarı ölçümüz bu” demek, kimi partilerin tabanlarını ‘konsolide’ edebilir; ancak, yenilmeye mahkumdur.” (Gezgin, 2013d)